

УДК 372.881.1

Державний реєстраційний номер: 0114U003128

Інв. № _____

Національна академія педагогічних наук України
Інститут педагогіки
04053, м. Київ, вул. Січових Стрільців, 52-Д
Тел. (044) 481-37-12

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Інституту педагогіки
НАПН України

_____ О.М. Топузов

_____ 2016 року

Затверджено

на засіданні відділу навчання
іноземних мов Інституту
педагогіки НАПН України
3 листопада 2016 року,
протокол № 11

ЗВІТ

про науково-дослідну роботу

«Дидактичне забезпечення варіативного компонента

змісту навчання іноземних мов у старшій»

2014–2016 рр.

(заключний)

Керівник НДР:
канд. пед. наук, ст. наук. співроб.

В. Г. Редько

Київ – 2016

ВИКОНАВЦІ РОБОТИ

1. Редько В. Г. – керівник НДР, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник (2014–2016 рр.).
2. Полонська Т. К. – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник (2014–2016 рр.).
3. Пасічник О.С. – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник (2014– 2016 рр.; 0,5 ставки).
4. Долинський Є.В. кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник (2014– травень 2016 рр.; 0,5 ставки).
5. Басай Н. П. – науковий співробітник (2014–2016 рр.).
6. Басай О.В. – науковий співробітник (серпень 2014–2016).
7. Алексеєнко І.В. – молодший науковий співробітник (2014–серпень 2016 рр.).

РЕФЕРАТ

Заключний звіт викладено на 57 сторінках (3–47 – основний текст, 48–57 – список публікацій).

Ключові слова: дидактичне забезпечення, варіативний компонент, навчання іноземних мов, профільна підготовка, цілі та зміст навчання, елективні курси, інноваційні педагогічні технології.

Основні конструктивні та техніко-економічні показники: відповідність результатів науково-дослідної роботи сучасним досягненням педагогічної, психологічної і методичної наук; потребам держави щодо рівня володіння випускниками шкіл іноземними мовами згідно з вимогами чинної Програми з іноземних мов МОН України та відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти. Робота проводилася з урахуванням законів України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про інноваційну діяльність» і «Положення про порядок планування і контролю за виконанням наукових досліджень в НАПН України», інших нормативно-правових документів із питань науки та освіти. Валідність НДР забезпечувалася презентативністю результатів проведених експериментів.

Ступінь впровадження: програми, концепції, навчально-методичні посібники, методичні рекомендації, підручники і навчальні посібники для учнів 10–11 класів, наукові статті, тези виступів на різного рівня конференціях і семінарах, програми з освітньої галузі «Іноземні мови».

Ефективність дослідження: окремі науково-теоретичні положення дослідження впроваджено у процес навчання іноземних мов учнів старших класів ЗНЗ, у зміст підручників і посібників з іноземних мов для старшої школи і рукописів навчальних посібників.

Галузь використання: педагогіка, психологія, теорія та методика навчання іноземних мов.

ВСТУП

Тема: «**Дидактичне забезпечення варіативного компонента змісту навчання іноземних мов у старшій школі**» (номер державної реєстрації: 0114U003128).

Відповідно до Закону України «Про загальну середню освіту» і положень Концепції загальної середньої освіти (11-річна школа) старша школа (10–11 класи) функціонує як профільна, якнайповніше реалізуючи принцип особистісно орієнтованого навчання, що сприяє розвитку в учнів можливостей для створення власної освітньої траєкторії з метою успішного задоволення своїх життєвих потреб. Зміст навчання у старшій школі диференціюється відповідно до навчальних профілів, забезпечуючи як загальноосвітню підготовку школярів, для яких іноземна мова є базовим загальноосвітнім предметом, так і профільну спеціалізовану поглиблену підготовку до майбутньої професії, пов'язаної з іноземною мовою.

Оновлення змісту освіти є визначальним складником реформування національної освіти і передбачає приведення його у відповідність до сучасних потреб учня й суспільства

Головна мета навчання іноземної мови у старшій школі полягає у формуванні в учнів комунікативної компетентності – умінь і навичок здійснювати спілкування в усній і письмовій формах у межах сфер і тематики, визначених навчальною програмою, дотримуючись традицій і норм, прийнятих у країні, мова якої вивчається, та відповідно до особливостей професійного самовизначення старшокласників.

Профільне навчання іноземної мови має забезпечити поглиблене і професійно зорієнтоване вивчення предмета, створити учням сприятливі умови для врахування їхніх індивідуальних особливостей, інтересів, здібностей, нахилів, мотивів і намірів для формування чіткого орієнтування на певний вид майбутньої професійної діяльності, пов'язаної з іноземною мовою.

Старша (профільна) школа (10–11 класи) – це саме той етап навчання,

коли в учнів відбуваються значні зміни в їхньому психічному розвитку, у них уже накопичився певний життєвий і навчальний досвід, який дає змогу їм більш усвідомлено ставитися до навчання, самокритично оцінювати результати власної діяльності. На попередньому етапі (1–9 класи) учні оволоділи певним рівнем іншомовної комунікативної компетентності, який слугує їм своєрідною базою для вдосконалення у старшій школі здобутих знань, сформованих умінь і навичок.

Навчання іноземної мови у старшій профільній школі не розглядається як автономний процес, а враховує іншомовний комунікативний досвід, набутий учнями на попередніх ступенях навчання. Він удосконалюється відповідно до рівня мовленнєвої підготовленості, визначеного навчальною програмою для 10–11 класів, і відрізняється від рівня стандарту мовними, мовленнєвими та інформаційними особливостями профільного навчання, зокрема змістом елективного курсу.

Провідна роль в урізноманітненні іншомовної інформації для класів із профільним навчанням іноземної мови належить елективним курсам, які диференціюються відповідно до інтересів і потреб старшокласників.

Визначення тематики елективних курсів різнобічно залежить від інтересів, мотивів і життєвих потреб старшокласників. Гіпотетично перспективними уявляються курси за такими напрямками: країнознавство, культура і мистецтво, ділове мовлення. У теоретичному і практичному вітчизняному шкільному досвіді відсутні переконливі наукові дослідження з цієї проблеми, утім шкільна практика потребує відповідних засобів навчання і педагогічних технологій їх використання. У зв'язку з цим неузгодженість, що спостерігається між науковою теорією і практикою, зумовила вибір теми дослідження. Його результати мають забезпечити сучасну старшу школу новітніми засобами (елективними курсами) профільного навчання іноземної мови, а також педагогічними технологіями засвоєння їхнього змісту.

Зазначена тема є новою в освітній галузі, вона має окремі наукові розроблення в зарубіжній педагогічній теорії та практиці, утім не отримала

відповідних розвідок у вітчизняній сфері.

У відділі навчання іноземних мов питання визначення змісту для профільної підготовки старшокласників не було спеціальним предметом дослідження. Опосередковано ця проблема розглядалась у змісті теми науково-дослідної роботи «Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів старшої школи» (2011–2013 рр.), де були визначені тенденції конструювання змісту рівневого навчання іноземних мов учнів старшої школи, а також окремі наукові співробітники брали участь у розробленні навчальних програм з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів (10–11 класи).

Об'єкт дослідження – процес профільної підготовки старшокласників до майбутньої професійної діяльності, пов'язаної з іноземною мовою.

Предмет дослідження – зміст профільної підготовки учнів старшої школи до майбутньої професійної діяльності, пов'язаної з іноземною мовою, та педагогічні технології його впровадження в навчальні посібники елективних курсів.

Мета дослідження полягає в теоретичному визначенні, науковому обґрунтуванні та експериментальній перевірці цілей і змісту елективних курсів для профільної підготовки учнів старшої школи до професійної діяльності, пов'язаної з іноземною мовою.

Загальна гіпотеза дослідження: процес навчання іноземних мов учнів 10–11 класів буде ефективним, а рівень їхніх навчальних досягнень відповідатиме соціальним потребам сучасного суспільства за умов:

1) оновлення змісту навчання, який ґрунтується на положеннях комунікативного, діяльнісного, особистісно орієнтованого та культурологічного підходів і передбачає формування в учнів комунікативної компетентності, ураховує їхню особистісну орієнтованість на перспективи майбутньої професійної діяльності та сприяє вдосконаленню рівня освіченості, розвитку і вихованості школярів;

2) визначення технологій реалізації змісту в шкільній практиці згідно з

рівневим навчанням іншомовного спілкування у старшій школі та з урахуванням індивідуальних особливостей, інтересів, здібностей, нахилів, мотивів і потреб учнів для формування орієнтації на певний вид майбутньої професійної діяльності, пов'язаної з іноземною мовою.

Основні завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан розробленості проблеми в зарубіжній і вітчизняній педагогічній теорії та практиці.

2. За результатами моніторингу інтересів і потреб старшокласників визначити пріоритетні напрями їхньої профільної підготовки та обґрунтувати педагогічну доцільність елективних курсів.

3. Визначити та обґрунтувати цілі профільної підготовки учнів старшої школи відповідно до змістових особливостей кожного елективного курсу.

4. Розробити зміст навчальних програм елективних курсів та експериментально перевірити їх основні положення.

5. Здійснити добір і методичну організацію навчальних матеріалів (текстів для читання, систему вправ і завдань, ілюстративних матеріалів, позатекстових матеріалів) для посібників як засобів оволодіння змістом елективних курсів.

6. Методом моделювання визначити та охарактеризувати педагогічну технологію оволодіння змістом елективних курсів.

7. Підготувати рукописи навчальних посібників з англійської, іспанської, німецької, французької мов як засобів оволодіння змістом елективних курсів та експериментально перевірити ефективність їх змісту.

Методи дослідження: *теоретичні* (аналіз наукової літератури, програм, підручників і посібників із досліджуваної проблеми; вивчення й узагальнення досвіду викладання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах); *емпіричні* (бесіди з вчителями й учнями, анкетування, педагогічне спостереження, моделювання, діагностування); *експериментальні* (апробація теоретичних положень, викладених у розділах навчальних посібників).

Наукова новизна здобутих результатів дослідження полягає: а) у теоретичному обґрунтуванні та розробленні наукових підходів до конструювання змісту навчання іноземної мови учнів 10–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів, який ґрунтується на положеннях комунікативного, діяльнісного, особистісно орієнтованого та культурологічного підходів і передбачає формування в учнів комунікативної компетентності, урахуває їхню особистісну орієнтованість на перспективи майбутньої професійної діяльності та сприяє вдосконаленню їхнього рівня освіченості, розвитку і вихованості; б) у визначенні методів, форм і способів упровадження змісту іншомовних елективних курсів у шкільну практику відповідно до рівневого навчання та з урахуванням індивідуальних особливостей, інтересів, здібностей, нахилів, мотивів і потреб учнів для формування чіткої орієнтації на певний вид майбутньої професійної діяльності, пов'язаної з іноземною мовою.

Теоретичне значення: а) виконане дослідження дасть можливість удосконалити дидактико-методичні підходи до добору і конструювання змісту елективних курсів з іноземних мов для учнів старшої (профільної) школи; б) розроблено концепцію навчальних посібників елективних курсів з іноземних мов для профільної школи; в) підготовлена навчальна програма елективних курсів з іноземних мов для старшої школи ЗНЗ спрямована на забезпечення варіативного компонента змісту навчання іноземних мов учнів старшої (профільної) школи; г) запропоновано технології оволодіння змістом іншомовних елективних курсів у старшій школі відповідно до сучасних наукових підходів.

Практичне значення: результати дослідження сприятимуть удосконаленню змісту навчання іноземних мов у профільній школі відповідно до особливостей розвитку сучасної шкільної іншомовної освіти і дадуть орієнтири для ефективно організації навчання, а також для підготовки змісту іншомовних навчальних посібників елективних курсів.

Соціально-економічний ефект: дослідження визначених проблем

сприятиме вдосконаленню процесу навчання іноземних мов у старшій школі, забезпечить учнів, учителів, викладачів вищих навчальних закладів, методистів, науковців, авторів підручників, студентів науково обґрунтованими дидактичними і методичними матеріалами з питань добору конструювання змісту навчання іноземної мови старшокласників засобами елективних курсів і зробить певний внесок у теорію та практику навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах.

Апробація і впровадження результатів дослідження здійснювалися шляхом обговорення їх на засіданнях відділу навчання іноземних мов і вченої ради Інституту педагогіки НАПН України, на міжнародних, всеукраїнських і регіональних наукових конференціях та науково-практичних семінарах у різних регіонах України. Загалом протягом трьох років в освітню практику загальноосвітніх навчальних закладів України було впроваджено 110 результатів НДР: наукова продукція (концепція), науково-виробнича продукція (методичні рекомендації), навчальна продукція (навчально-методичний посібник, навчальний посібник експериментальних матеріалів, підручники і навчальні посібники з англійської, іспанської та німецької мов, навчальна програма), електронні ресурси, експертні висновки, рекомендації міжнародних і всеукраїнських наукових конференцій тощо.

Дослідження проводилося в три етапи (*перший* – аналітико-констатувальний, *другий* – теоретико-моделювальний, *третій* – експериментально-узагальнювальний).

Перший етап дослідження (2014 рік) було присвячено вивченню й аналізу наукового досвіду з проблеми дослідження; визначенню основних напрямів (підтем) дослідження і базових теоретичних положень (мети, завдань, об'єкта, предмета, гіпотези, теоретичного і практичного значень, очікуваних результатів) та їх конкретизації в окремих підтемах (розділах) концепції, програми і навчальних посібників; написанню планів-проспектів індивідуальних досліджень; розробленню методики дослідження; проведенню моніторингу інтересів і потреб старшокласників щодо

пріоритетних напрямів їхньої профільної підготовки та аналізу його результатів; обґрунтуванню педагогічної доцільності елективних курсів; визначенню та обґрунтуванню цілей профільної підготовки учнів старшої школи відповідно до змістових особливостей кожного елективного курсу; підготовці навчальної програми елективних курсів з іноземних мов і концепції навчальних посібників елективних курсів та експериментальній перевірці їх основних положень.

На *другому етапі* дослідження (2015 рік) здійснено добір навчальних матеріалів (текстів для читання, системи вправ і завдань, ілюстративних матеріалів, позатекстових матеріалів) до змісту навчальних посібників елективних курсів, методичну організацію навчальних матеріалів у змісті посібників елективних курсів і моделювання педагогічної технології оволодіння змістом елективних курсів; підготовлено й опубліковано навчальну програму елективних курсів і концепцію навчальних посібників елективних курсів з іноземних мов для старшокласників; підготовлено рукописи окремих тематичних модулів навчальних посібників елективних курсів.

На *третьому етапі* дослідження (2016 рік) завершено роботу з підготовки рукописів навчальних посібників; апробовано теоретичні підходи до конструювання змісту навчання іноземної мови учнів старшої школи, викладені в матеріалах навчальної програми і концепції; опубліковано навчальне видання експериментальних матеріалів «Світ без кордонів» та апробовано його окремі тематичні модулі; здійснено коригування змісту навчальних посібників за результатами апробації та підготовку їх до видання.

Основними результатами дослідження є опублікування науковими співробітниками протягом трьох років виконання теми 75 наукових праць, у т.ч. 1 навчальної програми, 1 концепції, 1 навчального посібника, 54 статей та 18 тез і підготовка до друку рукописів шести навчальних посібників елективних курсів з іноземних мов (кожний посібник – 6,0 д.а.).

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Планова тема прикладного дослідження є комплексною і поділяється на кілька підтем, пов'язаних між собою загальною проблемою. Кожний компонент можна вважати автономним доробком наукового співробітника, але водночас він певним чином розкриває один із аспектів загальної проблеми, надаючи їй як теоретичного, так і практичного спрямування.

Робота виконувалася відповідно до потреб сучасної педагогічної науки та шкільної практики, на засадах новітніх досягнень у галузі дидактики, психології, методики навчання іноземних мов і суміжних із ними наук.

Підзвітна тема «Дидактичне забезпечення варіативного компонента змісту навчання іноземних мов у старшій школі» складається з таких шести компонентів:

- Зміст елективного курсу «Культура і мистецтво Великої Британії» та педагогічна технологія оволодіння ним учнями старшої школи.
- Зміст елективного курсу «Англійська мова для ділового спілкування» та педагогічна технологія оволодіння ним учнями старшої школи.
- Зміст елективного курсу «Завітайте до України» та педагогічна технологія оволодіння ним учнями старшої школи.
- Зміст елективного курсу «Країнознавство: Іспанія і Латинська Америка» та педагогічна технологія оволодіння ним учнями старшої школи.
- Зміст елективного курсу «Німецькомовні країни» та педагогічна технологія оволодіння ним учнями старшої школи.
- Зміст елективного курсу «Моя Франція» та педагогічна технологія оволодіння ним учнями старшої школи.

ЗМІСТ ЕЛЕКТИВНОГО КУРСУ «КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ» ТА ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ОВОЛОДІННЯ НИМ УЧНЯМИ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Актуальність дослідження. Профільне навчання у старшій школі є однією з найактуальніших проблем теорії і практики шкільної освіти. Профільне навчання іноземної мови передбачає поглиблене і професійно зорієнтоване вивчення предмета. Воно має створити учням сприятливі умови для оволодіння іноземною мовою і формування чіткої орієнтації на певний вид майбутньої професійної діяльності, пов'язаної зі знаннями іноземної мови, з урахуванням індивідуальних особливостей старшокласників, їхніх інтересів, здібностей, нахилів і потреб.

Головна мета навчання іноземної мови у старшій школі полягає у формуванні в учнів комунікативної компетентності – умінь і навичок здійснювати спілкування в усній і письмовій формах у межах сфер і тематики, визначених програмою для кожного рівня (рівень стандарту, профільний рівень), дотримуючись традицій і норм, прийнятих у країні, мова якої вивчається. Лінгвокраїнознавчий компонент у навчанні мови розглядається сьогодні як один із важливих засобів підвищення мотивації при вивченні іноземної мови. Лінгвокраїнознавчі знання наряду з соціокультурними слугують засадами для посилення соціокультурного контексту змісту навчання іноземної мови, що є соціально і педагогічно доцільною тенденцією розвитку іншомовної освіти у старших класах.

Провідна роль в урізноманітненні іншомовної навчальної інформації для учнів 10–11 класів профільної школи належить елективним курсам або курсам за вибором. В сучасних умовах модернізації шкільної освіти елективні курси є одним із важливих складників профільного навчання іноземної мови учнів старших класів. Елективні курси – це обов'язкові курси за вибором учнів із компонента навчального закладу, які входять до складу профілю навчання.

Елективні курси з іноземної мови мають на меті формування у школярів більш усвідомлених мотивів до вивчення іноземної мови, поглиблення їхніх мовних (лексичних, граматичних і фонетичних) знань, удосконалення навичок і розвиток умінь з основних видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письма), удосконалення культури спілкування в різних формах, розвиток умінь усного і письмового перекладу, розширення уявлень про соціокультурний портрет країни, мова якої вивчається, національний характер культури у співставленні з рідною культурою. Вивчення профільних елективних курсів орієнтоване на індивідуалізацію навчання і соціалізацію учнів, на підготовку їх до усвідомленого та відповідального вибору майбутньої професійної діяльності.

Відповідно до цілей і завдань профільного навчання в старшій школі (10–11 класи) елективні курси виконують такі основні функції:

1) поглиблюють профільний курс з урахуванням освітнього пріоритету школи або групи учнів із метою засвоєння предмета на рівні, необхідному для складання екзамену (або тесту) до вищого навчального закладу;

2) розвивають зміст одного з базових курсів, вивчення якого здійснюється на мінімальному загальноосвітньому рівні, що дозволяє підтримувати вивчення суміжних навчальних предметів на профільному рівні або отримати додаткову підготовку для складання державного екзамену з обраного навчального предмета на профільному рівні;

3) сприяють задоволенню широкого спектру пізнавальних інтересів у різних галузях діяльності людини.

Таким чином, актуальність проблеми зумовлена трансформаційними процесами, що відбуваються в освітній галузі України, зокрема пов'язаними з профілізацією старшої школи, і необхідністю розроблення нового змісту, форм і методів навчання учнів іноземних мов. Доцільність розроблення предметного елективного курсу «Культура і мистецтво Великої Британії» (*“Culture and Art of Great Britain”*) обумовлюється потребою розвитку в учнів пізнавального інтересу до культури країни, мова якої вивчається, підвищення

в них рівня мотивації до вивчення англійської мови, розширення їхнього кругозору.

Об'єктом дослідження є процес навчання іноземної мови учнів 10–11 класів старшої (профільної) школи.

Предмет дослідження – зміст навчання англійської мови учнів профільної школи та його реалізація в навчальному посібнику елективного курсу.

Мета дослідження – розробити зміст елективного курсу з англійської мови «Культура і мистецтво Великої Британії» для учнів профільної школи відповідно до комунікативного, діяльнісного, особистісно орієнтованого підходів, вікових особливостей, інтересів і навчального досвіду старшокласників; визначити методи, форми і способи його реалізації в навчальному посібнику; експериментально перевірити ефективність його змісту.

У своєму дослідженні ми виходили з **гіпотези**, що проєктований зміст елективного курсу поглибить і розширить зміст базового підручника з іноземної мови із зазначеної проблематики, забезпечить досягнення учнями старших класів освітнього рівня, адекватного суспільним запитам і потребам самих школярів, ефективніше сприятиме формуванню їхніх ключових і предметних компетентностей, посилить соціокультурний контекст змісту навчання іноземної мови за умови оновлення не лише змісту навчання елективного курсу, а також його методів і форм.

Відповідно до поставленої мети та висунутої гіпотези визначено основні **завдання дослідження**:

- 1) проаналізувати стан розробленості проблеми в зарубіжній і вітчизняній педагогічній теорії та практиці;
- 2) визначити та науково обґрунтувати цілі профільної підготовки учнів старшої школи відповідно до змісту елективного курсу;
- 3) розробити зміст навчальної програми елективних курсів з англійської мови та експериментально перевірити її основні положення;

4) визначити орієнтовну структуру навчального посібника з елективного курсу «Культура і мистецтво Великої Британії» для учнів 10–11 класів профільної школи;

5) здійснити добір і методичну організацію навчальних матеріалів для елективного курсу «Культура і мистецтво Великої Британії»;

6) визначити й охарактеризувати педагогічну технологію оволодіння старшокласниками змістом елективного курсу «Культура і мистецтво Великої Британії»;

7) підготувати рукопис навчального посібника елективного курсу «Культура і мистецтво Великої Британії» та апробувати ефективність його змісту (зокрема, систему завдань з англійської мови для старшокласників) в експериментальних навчальних закладах відділу.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз наукової літератури, програм, підручників і посібників; вивчення та узагальнення досвіду вчителів); емпіричні (педагогічне спостереження за навчальним процесом; бесіди; анкетування); експериментальні (апробація теоретичних положень, викладених у розділах концепції, програми і навчального посібника).

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів полягають у розробленні та науково-теоретичному обґрунтуванні змісту, структури, обсягу навчального матеріалу, форм і методів навчання іноземної (англійської) мови учнів 10–11 класів профільної школи ЗНЗ засобами елективних курсів; у формуванні у старшокласників усвідомленої мотивації та пізнавального інтересу до іноземної мови; у розширенні їхніх уявлень про соціокультурний портрет країни, мова якої вивчається, у співставленні з рідною культурою; в обґрунтуванні й розробленні концепції навчального посібника елективного курсу.

Практичне значення роботи отриманих результатів вбачається в широкому впровадженні навчального посібника «Культура і мистецтво Великої Британії» в навчально-виховний процес профільної школи ЗНЗ України. Отримані результати дослідження можуть бути використані в

інститутах післядипломної педагогічної освіти, у гуманітарних (лінгвістичних) вищих навчальних закладах при підготовці майбутніх учителів іноземних мов. Вони також стануть у нагоді авторам навчальної літератури з іноземних мов для різних типів ЗНЗ, аспірантам і докторантам, які працюють над дослідженням різних аспектів навчання іноземних мов учнів старших класів.

Очікуваний соціальний ефект – удосконалення процесу навчання іноземної мови в загальноосвітньому навчальному закладі в цілому і зокрема на завершальному етапі старшої (профільної) школи; формування в учнів 10–11 класів усвідомленої мотивації та пізнавального інтересу до іноземної мови; розширення їхніх уявлень про соціокультурний портрет країни, мова якої вивчається, у співставленні з рідною культурою.

Апробація і впровадження результатів дослідження здійснювалося шляхом обговорення їх на засіданнях відділу, науково-практичних конференціях і семінарах для науковців і педагогів; висвітлення у фахових наукових журналах і збірниках. Окремі елементи елективного курсу апробовано в експериментальних навчальних закладах відділу.

Експериментальна база дослідження: НВК «Нововолинська спеціалізована школа I–III ступенів № 1 колегіум» Волинської обл.; Іванківський районний ліцей Київської обл.; Перша міська гімназія м. Черкаси; Житомирська міська гуманітарна гімназія № 23 ім. М.Й. Очерета.

Організація дослідження. Дослідження здійснювалось у три етапи: *аналітико-констатувальний, теоретико-моделювальний, експериментально-узагальнювальний.*

На I-му етапі (2014 р.) було вивчено й проаналізовано наукову і методичну літературу з окресленої проблеми, визначено базові поняття і теоретичні положення, розроблено методiku дослідження, підготовлено програму і плану-проспект дослідження, обгрунтовано педагогічну доцільність елективних курсів, проведено анкетування старшокласників і вчителів іноземних мов щодо тематики елективного курсу та проаналізовано

його результати, взято участь у розробленні концепції іншомовного навчального посібника елективного курсу підготовка публікацій з теми дослідження та підготовці навчальної програми елективних курсів з іноземних мов для учнів 10–11 класів профільної школи.

На II-му етапі (2015 р.) здійснено добір навчальних матеріалів (текстів для читання, системи вправ і завдань, ілюстративних матеріалів, позатекстових матеріалів) до навчального посібника «Культура і мистецтво Великої Британії» та їх методичну організацію у змісті названого посібника; визначено педагогічну технологію оволодіння старшокласниками змістом елективного курсу.

На III-му етапі (2016 р.) здійснено апробацію окремих тематичних модулів навчального посібника елективного курсу «Культура і мистецтво Великої Британії»; скориговано зміст посібника за результатами його апробації; підготовлено до видання рукопис навчального посібника «Культура і мистецтво Великої Британії».

Результат дослідження: навчальна програма елективних курсів і концепція навчальних посібників елективних курсів – у співавторстві; розділ у колективному навчальному посібнику «Світ без кордонів»; рукопис навчального посібника елективного курсу «Культура і мистецтво Великої Британії» для учнів 10–11 класів профільної школи (6,0 д.а.); 12 статей (у т.ч. 10 одноосібно) і 3 тез.

ЗМІСТ ЕЛЕКТИВНОГО КУРСУ «АНГЛІЙСЬКА МОВА ДЛЯ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ» ТА ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ОВОЛОДІННЯ НИМ УЧНЯМИ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Актуальність дослідження. Однією з тенденцій реформування вітчизняної системи освіти на початку XXI ст. є профілізація старшої школи. Нині профілізацію старшої школи розглядають як один із тих адаптаційних механізмів, що покликані підвищити якість шкільної освіти, забезпечити наступність між шкільною і професійною освітою та підвищити привабливість випускників для ринку праці через вибудовування нової ієрархії цілей і завдань у системі шкільної освіти. Проте, зміна освітніх цілей зумовлює зміну підходів до визначення її змісту та перегляду організаційних форм навчального процесу. Так, у зарубіжних країнах спеціалізація змісту навчання у старшій школі здійснюється через запровадження широкого спектру елективних предметів. Як зазначають фахівці, цей підхід пройшов свою «апробацію» у школах США і Великобританії, де й підтвердилася його ефективність. Тому нині використання елективних курсів набуває все більшого поширення і вважається одним із найбільш перспективних напрямів оновлення змісту профільного навчання, у тому числі і в Україні.

Елективні курси зорієнтовані на задоволення індивідуальних освітніх інтересів, потреб і нахилів учнів. Вони значною мірою компенсують обмежені можливості базових і профільних предметів щодо задоволення освітніх потреб учнів і відтворення сучасних тенденцій розвитку. Мета запровадження елективних курсів – сприяти поглибленню індивідуалізації профільного навчання, забезпечуючи таким чином індивідуальну траєкторію навчання учня. Вважається, що поєднання базових, профільних предметів та елективних курсів створює найбільш оптимальні можливості для реалізації основних завдань профільного навчання і дає змогу забезпечити фундаментальність підготовки сучасного випускника школи.

Розроблення змісту елективного курсу передбачає, з одного боку, не

лише добір змісту, але й обґрунтування його дидактико-методологічних положень, експериментальну перевірку, коригування відповідно до результатів апробації. З іншого боку, елективні курси мають базуватися на єдиній науково-обґрунтованій концепції, яка зорієнтована на всебічний розвиток учнів. Вітчизняна школа потребує уніфікованих елективних курсів, у протилежному – без належного наукового обґрунтування змісту та відповідного методичного супроводу використання різних за структурою і дидактичним наповненням курсів може призвести до нерівномірності інтелектуального й особистісного розвитку підлітків.

Об’єкт дослідження – процес навчання іноземної мови учнів старшої школи.

Предмет дослідження – зміст елективного курсу «Англійська мова для ділового спілкування» та педагогічна технологія оволодіння ним учнями старшої школи.

Мета дослідження – теоретично визначити, науково обґрунтувати й експериментально перевірити цілі та зміст елективного курсу «Англійська мова для ділового спілкування» (*“English for Business Communication”*) для профільної підготовки учнів 10–11 класів до професійної діяльності, пов’язаної з іноземною мовою.

Основні завдання дослідження:

1. Вивчити та проаналізувати вітчизняний і зарубіжний досвід щодо забезпечення варіативності змісту навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах.

2. Провести моніторинг інтересів і потреб старшокласників щодо визначення пріоритетних напрямів профільної підготовки; обґрунтувати педагогічну доцільність відповідних елективних курсів.

3. Теоретично визначити та науково обґрунтувати цілі профільної підготовки учнів старшої школи відповідно до змісту елективних курсів.

4. Розробити зміст навчальної програми елективних курсів та апробувати її основні теоретичні положення.

5. Розробити концепцію навчального посібника елективного курсу з англійської мови.

6. Здійснити добір і методичну організацію навчальних матеріалів для посібника елективного курсу «Англійська мова для ділового спілкування».

7. Визначити й охарактеризувати педагогічну технологію оволодіння старшокласниками змістом елективного курсу.

8. Підготувати рукопис навчального посібника елективного курсу «Англійська мова для ділового спілкування» та експериментально перевірити ефективність його змісту.

Реалізація поставлених завдань здійснювалася з використанням таких теоретичних та емпіричних методів дослідження.

Теоретичні методи – аналіз наукової психологічної, педагогічної та методичної літератури, навчальних програм, чинних підручників з іноземних мов для старшої школи, навчально-методичних посібників із досліджуваної проблеми; вивчення й узагальнення досвіду забезпечення варіативного компонента змісту навчання іноземних мов у ЗНЗ.

Емпіричні методи – *діагностичні* (бесіди з учителями й учнями, анкетування); *обсерваційні* (педагогічне спостереження за навчальним процесом); *експериментальні* (апробація розділів посібника в ЗНЗ).

Наукова новизна одержаних результатів полягає: 1) у визначенні та науковому обґрунтуванні цілей профільної підготовки учнів старшої школи з іноземних мов відповідно до змісту елективних курсів, що ґрунтуються на положеннях компетентнісного, комунікативно-діяльнісного, особистісно орієнтованого та культурологічного підходів, і передбачають формування в них комунікативної компетентності та враховують їхню особистісну орієнтованість на перспективи майбутньої професійної діяльності; 2) у визначенні педагогічної технології оволодіння змістом елективного курсу «Англійська мова для ділового спілкування» відповідно до індивідуальних особливостей, інтересів, здібностей, нахилів і мотивів старшокласників для

формування в них чіткої орієнтації на певний вид майбутньої професійної діяльності, пов'язаної з іноземною мовою.

Теоретичне значення полягає: а) у визначенні принципів добору та методичної організації навчального матеріалу для елективного курсу «Англійська мова для ділового спілкування»; б) у характеристиці педагогічної технології оволодіння старшокласниками змістом елективних курсів (англ. мова).

Практичне значення отриманих результатів вбачається у впровадженні навчального посібника «Англійська мова для ділового спілкування» в навчально-виховний процес профільної школи України.

Апробація і впровадження результатів дослідження здійснювалося шляхом обговорення їх на засіданнях відділу, наукових конференціях, курсах і семінарах для вчителів; висвітлення в періодичних фахових журналах і наукових збірниках. Окремі розділи навчального посібника елективного курсу апробовано в експериментальних навчальних закладах відділу.

Експериментальну базу дослідження становили експериментальні навчальні заклади відділу: НВК «Нововолинська спеціалізована школа І–ІІІ ступенів № 1 колегіум» Волинської обл.; Іванківський районний ліцей Київської обл.; Перша міська гімназія м. Черкаси; Житомирська міська гуманітарна гімназія № 23 ім. М.Й. Очерета.

Організація дослідження. Дослідження теми здійснювалось у три етапи:

І-ий етап дослідження, аналітико-констатувальний (2014 р.), було присвячено вивченню вітчизняного й зарубіжного досвіду з питань профільного навчання іноземних мов, зокрема засобами елективних курсів; визначенню базових теоретичних положень; написанню програми дослідження; обґрунтуванню педагогічної доцільності введення елективних курсів для старшокласників; підготовці матеріалів до колективних навчальної програми елективних курсів і концепції навчальних посібників

елективних курсів з іноземних мов для учнів 10–11 класів старшої (профільної) школи.

На *II-му етапі дослідження, теоретико-моделювальному* (2015 р.), здійснювався: добір навчальних матеріалів та їх методична організація у змісті англійського навчального посібника елективного курсу «Англійська мова для ділового спілкування»; визначення педагогічної технології оволодіння змістом елективного курсу.

III-ій етап дослідження, експериментально-упроваджувальний (2016 р.), було присвячено експериментальній перевірці змісту окремих тематичних розділів навчального посібника та його коригуванню за результатами апробації; завершенню роботи над конструюванням рукопису посібника та підготовці його до видання.

Результати дослідження: рукопис навчального посібника елективного курсу з англійської мови «Англійська мова для ділового спілкування» для учнів старшої школи (6,0 д.а.); навчальна програма елективних курсів і концепція посібників елективних курсів з іноземних мов (у співавторстві); розділ у навчальному посібнику «Світ без кордонів»; 9 статей (у т.ч. 7 одноосібно) і 3 тез.

ЗМІСТ ЕЛЕКТИВНОГО КУРСУ «ЗАВІТАЙТЕ ДО УКРАЇНИ» ТА ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ОВОЛОДІННЯ НИМ УЧНЯМИ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Актуальність дослідження. Процес інтеграції української спільноти до європейського простору ставить перед вітчизняною освітою завдання виховання випускника школи, який здатний позитивно представляти свою країну в міжнародному співтоваристві. У Державному стандарті шкільної іншомовної освіти зазначається реалізація компетентнісного підходу до навчання іноземної мови учнів старшої школи, що передбачає виховання та освіту старшокласників, як особистостей, які успішно можуть адаптувати та презентувати себе в сучасному світі.

Профільне навчання іноземної мови – це цілеспрямована підготовка учнів до подальшої діяльності (навчальної і/або професійної), пов'язаної з використанням іноземної мови як об'єкта майбутньої (професійної) діяльності або як засобу професійної комунікації. Профільне навчання передбачає не просто глибше вивчення навчального предмета, а, перш за все, спеціальну систему заходів, що спрямовує учнів старших класів на діяльнісне застосування своїх іншомовних знань і вмінь, орієнтує їх засобами іноземної мови на майбутню професійну діяльність, кар'єру. У сучасних умовах модернізації шкільної освіти одним із важливих складників профільного навчання іноземної мови учнів старших класів є елективні курси.

Доцільність запровадження елективного курсу з англійської мови «Завітайте до України» (*“Welcome to Ukraine”*) у практику старшої школи обумовлюється потребою поглибити і розширити зміст шкільної програми та базового підручника із зазначеної проблематики, забезпечити досягнення старшокласниками необхідного профільного рівня, сприяти формуванню і розвитку ключових і предметних компетентностей, посилити соціокультурний аспект змісту навчання іноземної мови в контексті діалогу культур.

Концепція дослідження ґрунтується на засадах компетентнісного, комунікативно-діяльнісного, особистісно орієнтованого, культурологічного підходів до навчання іноземних мов, його індивідуалізації та диференціації та на розумінні підтеми «Зміст елективного курсу «Завітайте до України» та педагогічна технологія оволодіння ним учнями старшої школи» як такої, що поглиблює і розширює дидактичні засади варіативного компонента змісту навчання іноземних мов учнів старшої школи як особливої підсистеми шкільної іншомовної освіти, збагачуючи навчальний досвід старшокласників професійно зорієнтованим змістом з англійської мови, пов'язаним із перспективою майбутньої професійної діяльності.

Об'єкт дослідження: процес навчання англійської мови учнів старшої школи.

Предмет дослідження: зміст елективного курсу «Завітайте до України» та педагогічна технологія оволодіння ним учнями старшої школи.

Мета дослідження: розробити зміст елективного курсу з англійської мови «Завітайте до України» для учнів старшої школи з урахуванням компетентнісного, комунікативно-діяльнісного, особистісно орієнтованого, культурологічного підходів до навчання іноземної мови, вікових особливостей, інтересів та навчального досвіду старшокласників; визначити засоби, форми та методи його реалізації в посібнику.

Гіпотеза дослідження передбачає, що розроблення і запровадження елективного курсу з англійської мови «Завітайте до України» у практику школи дозволить поглибити і розширити зміст шкільної програми, сприятиме формуванню і розвитку ключових і предметних компетентностей, посилить соціокультурний аспект змісту навчання іноземної мови в контексті діалогу культур.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан розробленості проблеми в зарубіжній і вітчизняній педагогічній теорії та практиці.
2. Обґрунтувати педагогічну доцільність запровадження елективного

курсу з англійської мови.

3. Теоретично визначити та науково обґрунтувати цілі профільної підготовки учнів старшої школи відповідно до змісту елективного курсу з англійської мови.

4. Розробити зміст навчальної програми елективних курсів і концепції посібників елективних курсів (англ. мова) та апробувати їх основні теоретичні положення (у співавторстві).

5. Здійснити добір і методичну організацію навчальних матеріалів до елективного курсу «Завітайте до України».

6. Визначити й охарактеризувати педагогічну технологію оволодіння учнями старшої школи змістом елективного курсу «Завітайте до України».

7. Підготувати рукопис посібника елективного курсу «Завітайте до України» та експериментально перевірити ефективність його змісту.

Методи дослідження. *теоретичні* (аналіз наукової навчальної літератури, програм, концепцій, вивчення й узагальнення досвіду навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах); *емпіричні* (бесіди з учителями й учнями, анкетування, педагогічне спостереження, моделювання, діагностування); *експериментальні* (апробація теоретичних положень, викладених у навчальній програмі, концепції, змісті елективних курсів).

Наукова новизна здобутих результатів дослідження полягає: а) у теоретичному обґрунтуванні, визначенні цілей і розробленні змісту елективного курсу «Завітайте до України» з англійської мови для учнів старшої школи загальноосвітніх навчальних закладів, які ґрунтуються на положеннях компетентнісного, комунікативно-діяльнісного, особистісно орієнтованого та культурологічного підходів і передбачають формування в учнів англійської комунікативної компетентності, ураховують їхню особистісну орієнтованість на перспективи майбутньої професійної діяльності та сприяють удосконаленню їхньої іншомовної комунікативної компетентності, а також рівня освіченості, розвитку і вихованості; б) у визначенні педагогічної технології оволодіння змістом елективного курсу

«Завітайте до України» з англійської мови для учнів старшої школи відповідно до індивідуальних особливостей, інтересів, здібностей, нахилів, мотивів та іншомовних комунікативних намірів учнів для формування чіткої орієнтації на певний вид майбутньої професійної діяльності, пов'язаної з англійською мовою.

Теоретичне значення дослідження полягає: а) у визначенні принципів добору та методичної організації навчального матеріалу для змісту елективного курсу «Завітайте до України»; б) у характеристиці педагогічної технології оволодіння змістом цього елективного курсу; в) у створенні концепції змісту навчального посібника елективного курсу, підґрунтям для якого слугуватиме компетентнісний, комунікативно-діяльнісний, особистісно орієнтований, культурологічний підходи до навчання, що сприятимуть професійно зорієнтованій іншомовній підготовці старшокласників.

Практичне значення дослідження полягає в забезпеченні системи шкільної іншомовної освіти:

а) навчальною програмою елективних курсів з іноземних мов для учнів старшої школи (у співавторстві);

б) концепцією навчальних посібників елективних курсів з іноземних мов (у співавторстві);

в) навчальним посібником елективного курсу з англійської мови «Завітайте до України»;

г) педагогічною технологією реалізації змісту посібника елективного курсу з англійської мови «Завітайте до України» у навчальному процесі.

Апробація і впровадження результатів дослідження здійснювалося шляхом обговорення їх на засіданнях відділу, науково-практичних конференціях і семінарах для науковців і педагогів; висвітлення у фахових наукових журналах і збірниках. Окремі тематичні модулі елективного курсу з англійської мови «Завітайте до України» апробовано в експериментальних навчальних закладах відділу.

Експериментальна база дослідження: Навчально-виховний комплекс

«Нововолинська спеціалізована школа I–III ступенів № 1–колегіум» Волинської обл.; Іванківський районний ліцей Київської обл.; Перша міська гімназія м. Черкаси (Асоційована школа ЮНЕСКО).

Організація дослідження. Дослідження здійснювалося у три етапи:

I-ий етап – аналітико- констатувальний (2014 р.) було присвячено аналізу зарубіжної і вітчизняної наукової та методичної літератури з проблеми дослідження; визначенню базових понять і теоретичних положень; підготовці програми і план-проспекту дослідження, навчальної програми елективного курсу та апробації її основних теоретичних положень; розробленню концепції навчального посібника елективного курсу з англійської мови «Завітайте до України»; підготовці публікацій з теми дослідження.

На II-му етапі – теоретико-моделювальному (2015 р.) здійснено добір навчальних матеріалів до посібника елективного курсу «Завітайте до України» та їх методичну організацію; визначено й охарактеризовано педагогічну технологію оволодіння старшокласниками змістом цього елективного курсу; оприлюднено в науковій пресі проміжні результати з теми дослідження.

На III-му етапі – експериментально-упроваджувальному (2016 р.) експериментально перевірено ефективність матеріалів окремих тематичних розділів навчального посібника елективного курсу «Завітайте до України» та підготовлено рукопис посібника до друку; оприлюднено в науковій пресі проміжні результати дослідження.

Результати дослідження: рукопис навчального посібника елективного курсу з англійської мови «Завітайте до України» для учнів старшої школи (6,0 д.а.); розділ у колективному навчальному посібнику «Світ без кордонів»; навчальна програма елективних курсів і концепція навчальних посібників елективних курсів з іноземних мов (у співавторстві); 5 статей (у т.ч. 3 одноосібно) і 2 тез.

ЗМІСТ ЕЛЕКТИВНОГО КУРСУ «КРАЇНОЗНАВСТВО: ІСПАНІЯ І ЛАТИНСЬКА АМЕРИКА» ТА ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ОВОЛОДІННЯ НИМ УЧНЯМИ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Актуальність дослідження. Трансформаційні процеси, що відбуваються в освітньому просторі України слугують передумовою для визначення нових пріоритетів у різних сферах шкільної іншомовної освіти. Відповідно, серед інших з'являються завдання, пов'язані з конструюванням нового змісту навчання учнів старшої школи, що зумовлено її профілізацією. Тенденція на профілізацію навчання іноземних мов у сучасних вітчизняних середніх загальноосвітніх навчальних закладах вимагає перегляду усталених підходів до конструювання змісту іншомовної освіти старшокласників.

Відповідно до державних керівників документів у галузі середньої освіти профілізація навчання іноземної мови передбачає оволодіння випускниками школи основами іншомовної комунікативної діяльності, пов'язаної з майбутньою професійною діяльністю. А відтак, успішна реалізація цього завдання може бути забезпечена шляхом створення ефективної підсистеми професійно зорієнтованого навчання іноземних мов учнів старшої школи як важливого і актуального компонента загальної системи шкільної іншомовної освіти. Такий підхід передбачає наявність у навчальному плані шкіл, окрім уроків, на яких відбувається оволодіння учнями першою і другою іноземною мовою як обов'язковими навчальними предметами, ще й проведення занять з метою засвоєння старшокласниками професійно зорієнтованого змісту профільного курсу з першої іноземної мови.

Профілізація змісту навчання є одним із шляхів адаптування випускника середньої школи до майбутнього життя в сучасному багатомовному і різнокультурному світовому середовищі. Це є одним із виявів компетентнісної та особистіно орієнтованої парадигми сучасної шкільної освіти.

Старша школа – це ступінь процесу навчання, де відбувається якісне переосмислення учнями набутого навчального і життєвого досвіду, здійснюється аналіз їхніх успіхів і невдач, де в основному завершується формування життєвих потреб, які слугують підґрунтям для вибору майбутньої професії. Іншими словами, старший шкільний вік – це етап усвідомленого переосмислення школярами свого місця і своєї ролі в сучасному світовому просторі. Зрештою, це етап життєвого самовизначення.

Визначення варіативного компонента змісту навчання іноземних мов у старшій школі зумовлено чинними підходами до конструювання змісту іншомовної освіти, основними тенденціями її розвитку відповідно до загальноєвропейських стратегій. Вони враховують індивідуальні можливості та соціально-комунікативні потреби сучасних старшокласників і їхні інтереси.

Головна мета навчання іноземної мови у старшій школі полягає у формуванні в учнів іншомовної комунікативної компетентності – умінь і навичок здійснювати спілкування в усній і письмовій формах у межах сфер і тематики, визначених навчальною програмою для кожного профілю, дотримуючись традицій і норм, прийнятих у країні, мова якої вивчається.

Профільне навчання іноземної мови має забезпечити поглиблене і професійно зорієнтоване вивчення предмета, створити учням сприятливі умови для врахування їхніх індивідуальних особливостей, інтересів, здібностей, нахилів, мотивів і намірів для формування чіткого орієнтування на певний вид майбутньої професійної діяльності, пов'язаної з іноземною мовою.

Концепція дослідження ґрунтується на розумінні підтеми «Зміст елективного курсу «Країнознавство: Іспанія і Латинська Америка» (*«España y América Latina en diversidades sociales y culturales»*) і технології оволодіння ним» як структурного компонента загальної наукової теми відділу. Вона диверсифікує і поглиблює дидактичні засади загального змісту навчання іноземних мов учнів старшої школи, слугуючи особливою підсистемою

шкільної іншомовної освіти, збагачуючи їхній навчальний досвід професійно зорієнтованим змістом елективного курсу з іспанської мови, який певним чином буде пов'язаним із перспективою майбутньої професійної діяльності.

Науковий доробок автора, пов'язаний з темою дослідження, становлять: монографія, розділи в колективному навчально-методичному посібнику, 16 статей у наукових часописах.

Об'єкт дослідження: процес навчання іспанської мови учнів старшої школи.

Предмет дослідження: зміст елективного курсу «Країнознавство: Іспанія і Латинська Америка» і педагогічна технологія оволодіння ним.

Мета дослідження: розробити, наукового обґрунтувати й апробувати основні теоретичні положення, закладені в навчальну програму, концепцію посібника елективного курсу «Країнознавство: Іспанія і Латинська Америка» для учнів старшої школи та охарактеризувати педагогічну технологію оволодіння ним.

Завдання дослідження:

- здійснити аналіз стану розробленості проблеми у вітчизняній та зарубіжній науково-методичній сфері;
- визначити вихідні базові наукові положення дослідження;
- у формі моніторингу виявити професійні інтереси і потреби старшокласників щодо пріоритетних напрямів їхньої професійної підготовки, пов'язаної з іноземною мовою;
- розробити програму дослідження, апробувати основні її положення на наукових зібраннях і в шкільній практиці;
- підготувати матеріали до навчальної програми елективних курсів та апробувати її основні положення;
- підготувати матеріали до концепції посібників елективних курсів і, зокрема, навчального посібника елективного курсу «Країнознавство: Іспанія і Латинська Америка» та апробувати основні науково-теоретичні положення побудови змісту елективного курсу;

- визначити принципи добору та методичної організації змісту елективного курсу «Країнознавство: Іспанія і Латинська Америка», побудованого на засадах компетентнісного, комунікативно-діяльнісного, особистісно орієнтованого та культурологічного підходів до оволодіння ним;

- розробити зміст елективного курсу «Країнознавство: Іспанія і Латинська Америка» та експериментально перевірити ефективність його змісту шляхом використання у шкільній практиці окремих тематичних розділів;

- розробити та науково обґрунтувати педагогічну технологію оволодіння змістом елективного курсу;

- підготувати рукопис навчального посібника «Країнознавство: Іспанія і Латинська Америка» та здійснити впровадження його базових наукових положень і компонентів змісту в шкільну практику.

Методи дослідження: *теоретичні* (аналіз наукової та навчальної літератури, програм, концепцій; вивчення й узагальнення досвіду навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах); *емпіричні* (бесіди з вчителями й учнями, анкетування, педагогічне спостереження, моделювання, діагностування); *експериментальні* (апробація теоретичних положень, викладених у навчальній програмі, концепції, змісті елективних курсів).

Наукова новизна здобутих результатів дослідження полягає: а) у визначенні та теоретичному обґрунтуванні цілей і розробленні змісту елективного курсу з іспанської мови для учнів 10–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів, які ґрунтуються на положеннях компетентнісного, комунікативно-діяльнісного, особистісно орієнтованого та культурологічного підходів і передбачають формування в учнів іспаномовної комунікативної компетентності, ураховують їхню орієнтованість на перспективи майбутньої професійної діяльності та сприяють удосконаленню іншомовної комунікативної компетентності, а також рівня освіченості, розвитку і вихованості; б) у визначенні педагогічної технології оволодіння змістом елективних курсів відповідно

до індивідуальних особливостей, інтересів, здібностей, нахилів, мотивів та іншомовних комунікативних намірів учнів для формування чіткої орієнтації на певний вид майбутньої професійної діяльності, пов'язаної з іспанською мовою.

Теоретичне значення дослідження полягає у: а) визначенні принципів добору та методичної організації навчального матеріалу для змісту елективного курсу; б) у характеристиці педагогічної технології оволодіння змістом елективного курсу; в) у створенні концепції посібника елективного курсу з іспанської мови, підґрунтям для якої слугуватимуть компетентнісний, комунікативно-діяльнісний, особистісно орієнтований та культурологічний підходи до навчання.

Практичне значення дослідження полягає в забезпеченні системи шкільної іншомовної освіти:

- а) навчальною програмою елективних курсів з іноземних мов (у співавторстві);
- б) концепцією навчальних посібників елективних курсів з іноземних мов (у співавторстві);
- в) навчальним посібником елективного курсу з іспанської мови;
- г) педагогічною технологією реалізації змісту посібника в навчальному процесі.

Апробація і впровадження результатів дослідження здійснювались шляхом презентації та обговорення проміжних і кінцевих результатів НДР на різного виду наукових зібраннях і висвітлення їх у науковій пресі. Окремі компоненти (тематичні розділи) елективного курсу «Країнознавство: Іспанія і Латинська Америка» апробовано в експериментальних навчальних закладах відділу.

Експериментальна база дослідження: НВК «Нововолинська спеціалізована школа І–ІІІ ступенів № 1 – колегіум» Волинської обл.; Іванківський районний ліцей Київської обл.; Перша міська гімназія м. Черкаси; Суспільно-гуманітарна гімназія № 176 м. Києва; НВК «Школа-

садок «Софія» № 80 м. Львова; Житомирська міська гуманітарна гімназія № 23 імені М.Й. Очерета.

Організація дослідження. Дослідження здійснювалось у три етапи:

I етап – *аналітико- констатувальний* (2014 р.) було присвячено аналізу вітчизняної і зарубіжної науково-методичної літератури з проблеми; визначенню базових понять і теоретичних положень; розробленню методики дослідження; підготовці програми і плану-проспекту дослідження; проведенню моніторингу старшокласників і вчителів іноземних мов щодо тематики елективного курсу; розробленні навчальної програми елективних курсів з іноземних мов для учнів 10–11 класів профільної школи і концепції навчальних посібників елективних курсів (у співавторстві); підготовці публікацій з теми дослідження.

На II-му етапі – *теоретико-моделювальному* (2015 р.) було здійснено добір навчальних матеріалів (текстів для читання, системи вправ і завдань, ілюстративних матеріалів, позатекстових матеріалів) до навчального посібника «Країнознавство: Іспанія і Латинська Америка» та їх методичну організацію у змісті названого посібника; визначено педагогічну технологію оволодіння старшокласниками змістом елективного курсу.

На III-му етапі – *експериментально-упроваджувальному* (2016 р.) було апробовано окремі розділи навчального посібника елективного курсу з іспанської мови «Країнознавство: Іспанія і Латинська Америка»; скориговано зміст посібника за результатами його апробації; підготовлено до видання рукопис навчального посібника «Країнознавство: Іспанія і Латинська Америка».

Результатами дослідження є: навчальна програма елективних курсів з іноземних мов і концепція навчальних посібників елективних курсів з іноземних мов (у співавторстві); рукопис навчального посібника елективного курсу «Країнознавство: Іспанія і Латинська Америка» (у співавторстві); розділ у навчальному посібнику «Світ без кордонів»; 19 статей (у т.ч. 13 одноосібно) і 5 тез.

ЗМІСТ ЕЛЕКТИВНОГО КУРСУ «НІМЕЦЬКОМОВНІ КРАЇНИ» ТА ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ОВОЛОДІННЯ НИМ УЧНЯМИ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Невід’ємним складником якісної сучасної шкільної освіти, яка орієнтується на всебічний розвиток кожної дитини як особистості, є профільне навчання учнів старшій школи. Відповідно до затвердженої Міністерством освіти і науки України Концепції профільного навчання у старшій школі (наказ № 1456 від 21.10.2013) перед загальноосвітніми навчальними закладами відкрилася можливість у більшій мірі враховувати потреби учнів, ефективніше готувати їх до майбутньої професії або до продовження навчання у вищих навчальних закладах.

Профільне навчання іноземної мови – це цілеспрямована підготовка учнів до подальшої діяльності, пов’язаної з використанням іноземної мови як об’єкта навчання і/або майбутньої професійної діяльності та як засобу професійної комунікації. Профільне навчання – це не просто поглиблене вивчення навчального предмета, а, перш за все, спеціальна система заходів, що спрямовує учнів старших класів на діяльнісне застосування своїх іншомовних знань і вмінь, орієнтація засобами іноземної мови на майбутню професійну діяльність, кар’єру.

Сьогодні однією з найактуальніших проблем є науково-методичне забезпечення навчального процесу з іноземних мов у профільній школі. Це питання порушують у своїх працях вітчизняні педагоги і науковці. Гострим є питання розроблення програм базових, профільних і спеціальних курсів та засобів навчання, які повинні враховувати потреби шкіл та учнів. Складність вбачається у тому, що зміст профільних і базових курсів з іноземних мов відрізняється не тільки за обсягом навчального матеріалу, а й способами його організації, ступенем співвідношення між теоретичними й емпіричними знаннями. Обсяг знань школяра має співвідноситися з його подальшим успішним навчанням чи працею. Ця проблема потребує врахування низки

чинників впливу на успішність навчання, зокрема це стосується створення програм і підручників з іноземних мов для реалізації профільного навчання в Україні. Проте варто зазначити, що особливе значення у профільних класах матимуть елективні курси (курси за вибором) з іноземних мов. Імплементуючи їх у шкільну освіту, необхідно враховувати, що мова йде не тільки про програми і навчальні посібники, але й про всю методичну систему навчання курсів у цілому. Адже профільне навчання іноземних мов – це не тільки диференційований зміст іншомовної освіти, але й по-іншому побудований навчальний процес.

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 23.11. 2011 р. № 1392 «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної освіти», рішення колегії Міністерства освіти і науки України від 27.08. 2013 р. протокол № 4/1-2, наказу Міністерства освіти і науки України від 21.10.2013 № 1456 «Про затвердження Концепції профільного навчання у старшій школі» та з метою модернізації змісту загальної середньої освіти 04.11.2013 р. наказом Міністерства освіти і науки України за № 1550 було затверджено План заходів щодо реалізації Концепції профільного навчання у старшій школі, згідно з яким протягом 2015–2018 років має відбуватися розроблення навчальних програм елективних курсів (курсів за вибором) і факультативів для старшої профільної школи, зокрема з іноземних мов.

Елективні курси з іноземних мов пов'язані, насамперед, із задоволенням індивідуальних освітніх інтересів, потреб і нахилів кожного школяра. Саме вони є важливим засобом побудови індивідуальних освітніх програм, оскільки найбільшою мірою пов'язані з вибором кожним школярем змісту іншомовної освіти в залежності від його інтересів, здібностей, подальших життєвих планів. Елективні курси з іноземних мов мають компенсувати в деякій мірі децю обмежені можливості базових і профільних предметів у задоволенні різноманітних освітніх потреб старшокласників. Ця роль елективних курсів з іноземних мов у системі профільного навчання визначає широкий спектр їх функцій і завдань.

Елективні курси з іноземних мов орієнтують навчання на реальний інтерес старшокласників, дозволяють підтримувати високий рівень іншомовної підготовки, надають адміністрації школи свободу в плануванні навантаження, уможлиблюють підвищення кваліфікації вчителя і розширення його поля діяльності, а також дозволяють учням зробити вибір із багатьох напрямів для поглибленого вивчення.

У межах викладання німецької мови елективні курси можуть використовуватися з метою інтенсивного розвитку комунікативної компетентності, для поглибленого вивчення предмета, для кращої підготовки до випускного іспиту або ЗНО, а також для подальшого використання німецької мови в майбутній професійній діяльності. Елективні курси з німецької мови матимуть на меті формування у старшокласників більш усвідомлені мотиви до її вивчення, подальше вдосконалення іншомовної комунікативної компетентності відповідно до змісту елективного курсу, яка складатиметься з: *мовної компетенції* (уміння використовувати лексико-граматичний матеріал в обсязі, що відповідає шкільному профільному рівню, який є особливим для обраної сфери спілкування в межах запланованого елективного курсу); *мовленнєвої компетенції* (елективний курс навчить старшокласників елементарних основ мовленнєвої поведінки в деяких ситуаціях професійного спілкування в межах прогнозованого елективного курсу); *соціокультурної компетенції* (розвитку якої приділяється особлива увага під час вивчення іноземних мов і яка відіграватиме значну роль в елективному курсі). У межах цього курсу виникає потреба познайомити учнів з основами міжкультурної комунікації, на основі якої будуватиметься спілкування з носіями мови; *компенсаторної компетенції*, що має допомогти учню вийти із ситуації, що виникає через брак необхідних мовних і мовленнєвих засобів; *навчально-пізнавальної компетенції*, що асоціюється з умінням коректно використовувати іншомовні знання, навички і вміння для набуття необхідних знань у відповідній галузі.

Відповідно до цілей і завдань профільного навчання у старшій школі елективні курси з німецької мови мають виконувати такі основні функції:

1) доповнювати зміст базового курсу, вивчення якого здійснюється на мінімальному загальноосвітньому рівні, що дозволяє підтримувати вивчення суміжних навчальних предметів на профільному рівні або отримати додаткову підготовку для складання випускного іспиту з обраного навчального предмета на профільному рівні;

2) поглиблювати профільний курс з урахуванням освітнього пріоритету школи або групи учнів із метою засвоєння предмета на рівні, необхідному для складання іспиту (або ЗНО) до вищого навчального закладу;

3) сприяти задоволенню широкого спектру пізнавальних інтересів учнів старших класів у різних галузях діяльності людини.

Отже, актуальність запланованого дослідження зумовлена трансформаційними процесами, що відбуваються в освітній галузі України, зокрема пов'язаними з профілізацією старшої школи і необхідністю розроблення нового змісту, форм і методів навчання іноземних мов старшокласників. Доцільність розроблення змісту елективного курсу «Німецькомовні країни» (*“Deutschsprachige Länder”*) обумовлюється потребою розвитку в учнів пізнавального інтересу до культури країн, мова яких вивчається, підвищенням у них рівня мотивації до вивчення німецької мови, розширення їхнього кругозору.

Концепція дослідження базується на компетентнісному, комунікативно-діяльнісному, особистісно орієнтованому і культурологічному підходах до навчання іноземних мов, урахування яких забезпечуватиме:

а) комунікативний і соціокультурний розвиток особистості учня, його підготовку до міжнародного спілкування;

б) навчання старшокласників технології оволодіння іноземними мовами і розвиток самоосвітнього потенціалу для задоволення їхніх

особистісних інтересів у вивченні мов у тих чи інших сферах спілкування і галузях знань.

При цьому передбачається:

– формування і розвиток комунікативної компетентності (мовної, мовленнєвої, країнознавчої, соціолінгвістичної), необхідної для спілкування в освітній, особистісній, публічній сферах;

– розвиток культури сприймання автентичних текстів (художніх, газетно-журнальних, рекламно-довідкових тощо);

– формування у школярів уявлення про діалог культур, який потребує від співрозмовників поваги до іншої культури, мовної, етнічної та расової терпимості, мовленнєвого такту, готовності до вивчення культурної спадщини світу, до свого духовного збагачення через досягнення інших культур, до пошуку ненасильницьких способів розв’язання протиріч і конфліктів;

– ознайомлення учнів з культурою країни, мова якої вивчається, з її зв’язками з окремими компонентами світової культури.

Розроблення змісту елективного курсу з німецької мови здійснювалося з урахуванням вікових особливостей, інтересів, навчального і життєвого досвіду учнів старшої школи.

Розроблені теоретичні положення реалізовано в навчальній програмі елективних курсів з іноземних мов (німецька мова), концепції посібників елективних курсів з іноземних мов (німецька мова) та авторському навчальному посібнику елективного курсу «Німецькомовні країни», які сприятимуть підвищенню рівня навченості учнів старшої школи.

Об’єктом дослідження є процес навчання німецької мови учнів старшої школи.

Предмет дослідження становить зміст елективного курсу «Німецькомовні країни» та педагогічна технологія оволодіння ним учнями старшої школи.

Мета дослідження – розробити, науково обґрунтувати та апробувати основні теоретичні положення, закладені у програму, концепцію і зміст елективного курсу «Німецькомовні країни» для учнів старшої школи.

Завдання дослідження:

- 1) проаналізувати стан дослідженості проблеми у вітчизняній та зарубіжній педагогічній теорії та практиці;
- 2) визначити та науково обґрунтувати цілі профільної підготовки учнів старшої школи відповідно до змісту елективних курсів;
- 3) розробити зміст навчальної програми елективних курсів і концепцію посібників елективних курсів із іноземних мов (німецька мова) та апробувати їх основні теоретичні положення;
- 4) розробити зміст і структуру посібника елективного курсу «Німецькомовні країни» для навчання німецької мови учнів старшої школи;
- 5) здійснити добір і методичну організацію навчальних матеріалів для посібника елективного курсу «Німецькомовні країни»;
- 6) визначити й охарактеризувати педагогічну технологію оволодіння змістом елективного курсу «Німецькомовні країни» учнями старшої школи;
- 7) підготувати рукопис посібника елективного курсу «Німецькомовні країни» та експериментально перевірити ефективність навчальних матеріалів окремих його тематичних модулів.

Для реалізації поставлених завдань було використано такі **методи дослідження**: *теоретичні* (аналіз наукової літератури, програм, підручників і посібників; вивчення та узагальнення досвіду вчителів); *емпіричні* (педагогічне спостереження за навчальним процесом; бесіди; анкетування); *експериментальні* (апробація теоретичних положень, закладених у навчальну програму елективних курсів з іноземних мов, програму та концепцію посібника елективного курсу «Німецькомовні країни» та перевірка ефективності навчальних матеріалів окремих тематичних модулів посібника елективного курсу «Німецькомовні країни»).

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає:

1) у визначенні і науковому обґрунтуванні цілей профільної підготовки учнів старшої школи з іноземних мов відповідно до змісту елективних курсів, що ґрунтуються на положеннях компетентнісного, комунікативно-діяльнісного, особистісно орієнтованого та культурологічного підходів до навчання іноземних мов і передбачають формування в учнів старшої школи комунікативної компетентності та враховують їхню орієнтованість на перспективи майбутньої професійної діяльності;

2) у подальшому розвитку пізнавального інтересу та усвідомленої мотивації до вивчення німецької мови учнями старшої школи;

3) у розширенні їхніх уявлень про соціокультурний портрет країн, мова яких вивчається;

4) у розробленні програми та концепції авторського посібника елективного курсу «Німецькомовні країни» та характеристики педагогічної технології оволодіння його змістом.

Практичне значення роботи вбачається у впровадженні навчального посібника елективного курсу «Німецькомовні країни» для 10–11 класів у навчальний процес з іноземних мов у профільній школі. Результати дослідження можуть бути використані в інститутах післядипломної педагогічної освіти, у підготовці майбутніх учителів іноземних мов гуманітарних (лінгвістичних) вищих навчальних закладах.

Апробація і впровадження результатів дослідження здійснювалося шляхом обговорення їх на засіданнях відділу, наукових конференціях, семінарах, курсах для вчителів; висвітлення у фахових журналах і наукових збірниках. Матеріали окремих тематичних модулів навчального посібника елективного курсу «Німецькомовні країни» для учнів старшої школи (10–11 класи) експериментально перевірено в експериментальних навчальних закладах відділу.

Експериментальну базу дослідження становили експериментальні навчальні заклади відділу: НВК «Нововолинська спеціалізована школа I–III ступенів № 1 – колегіум» Нововолинської міської ради Волинської обл.;

Іванківський районний ліцей Київської обл.; Перша міська гімназія м. Черкаси.

Організація дослідження. Дослідження проводилось у три етапи: *аналітико-констатувальний, теоретико-моделювальний, експериментально-узагальнювальний.*

На першому етапі (2014 р.) було вивчено й проаналізовано наукову літературу з окресленої проблеми, визначено базові поняття і теоретичні положення, підготовлено програму і план-проспект дослідження, навчальну програму елективного курсу та апробовано її основні теоретичні положення, розроблено концепцію навчального посібника елективного курсу «Німецькомовні країни», підготовлено публікації з теми дослідження.

На другому етапі (2015р.) здійснено добір навчальних матеріалів до посібника елективного курсу «Німецькомовні країни» та їх методичну організацію, визначено педагогічну технологію оволодіння старшокласниками змістом цього елективного курсу, оприлюднено в науковій пресі проміжні результати з теми дослідження.

На третьому етапі (2016 р.) експериментально перевірено ефективність матеріалів окремих тематичних модулів навчального посібника елективного курсу «Німецькомовні країни» та підготовлено його до друку. Здійснювалося оприлюднення в науковій пресі проміжних результатів дослідження.

Результат дослідження: навчальна програма елективних курсів і концепція посібників елективних курсів з іноземних мов для старшої школи (у співавторстві); розділу до навчального посібника; рукопис навчального посібника «Німецькомовні країни» для 10–11 класів; оприлюднення в науковій пресі результатів дослідження у формі 9 статей (у т.ч. 7 одноосібно) і 3 тез.

ЗМІСТ ЕЛЕКТИВНОГО КУРСУ «МОЯ ФРАНЦІЯ» ТА ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ОВОЛОДІННЯ НИМ УЧНЯМИ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Актуальність дослідження. Профільне навчання у старшій школі є однією з найактуальніших проблем теорії і практики шкільної освіти. Лінгвокраїнознавство – це відносно молода галузь лінгвістики, основне завдання якої полягає у виявленні зв'язків між мовою і культурою народу, що є носієм цієї мови.

Зміст навчання у старшій школі диференціюється відповідно до навчальних профілів, забезпечуючи як загальноосвітню підготовку школярів, для яких іноземна мова є базовим загальноосвітнім предметом, так і профільну спеціалізовану поглиблену підготовку до майбутньої професійної діяльності, пов'язану з іноземною мовою.

Профільне навчання іноземної мови має забезпечити поглиблене і професійно зорієнтоване вивчення предмета, створити учням сприятливі умови для врахування їхніх індивідуальних особливостей, інтересів, здібностей, нахилів, мотивів і намірів для формування чіткого орієнтування на певний вид майбутньої професійної діяльності, пов'язаної з іноземною мовою.

Провідна роль в урізноманітненні іншомовної інформації для класів із профільним навчанням іноземної мови належить елективним курсам, які диференціюються відповідно до інтересів і потреб старшокласників.

Зазначена тема є новою в освітній галузі, вона має окремі наукові розроблення в зарубіжній педагогічній теорії та практиці, утім не отримала відповідних підтверджень у вітчизняній сфері.

Головна мета навчання іноземної мови у старшій школі полягає у формуванні в учнів комунікативної компетентності – умінь і навичок здійснювати спілкування в усній і письмовій формах у межах сфер і тематики, визначених шкільною програмою, дотримуючись традицій і норм країни, мова якої вивчається.

Таким чином, актуальність проблеми зумовлена трансформаційними процесами, що відбуваються в освітній галузі України, зокрема пов'язаними із профілізацією старшої школи, і необхідністю розроблення нового змісту, форм і методів навчання учнів іноземної мови.

Визначення тематики елективних курсів різнобічно залежить від інтересів, мотивів і життєвих потреб старшокласників. Гіпотетично перспективними уявляються курси за такими напрямками: країнознавство, культура і мистецтво, ділове мовлення. У теоретичному і практичному вітчизняному шкільному досвіді відсутні переконливі наукові дослідження з цієї проблеми, проте шкільна практика потребує відповідних засобів навчання і педагогічних технологій їх використання. У зв'язку з цим неузгодженість, що спостерігається між науковою теорією і практикою, зумовила вибір теми дослідження. Його результати мають забезпечити сучасну старшу школу новітніми засобами (елективними курсами) профільного навчання іноземної мови, а також педагогічними технологіями засвоєння їх змісту.

Концепцію дослідження розроблено на основі компетентнісного, комунікативного, діяльнісного, особистісно орієнтованого й культурологічного підходів до навчання іноземних мов, здійснення його індивідуалізації та диференціації.

Мета і завдання профільного навчання визначають її принципи, основні з яких викладено в Концепції навчання іноземних мов у середній загальноосвітній школі (комунікативної спрямованості навчання, ситуативності та тематичної організації навчального матеріалу, домінуючої ролі вправ і завдань, урахування особливостей рідної мови, свідомості навчання, урахування вікових особливостей, взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності), а також у Концепції профільного навчання у старшій школі (принципи варіативності та свободи вибору учнями елективних курсів, індивідуалізації навчального процесу, відкритості до профільної підготовки) тощо.

Можливими способами організації навчання іноземної мови учнів старшої школи можуть бути:

- цілеспрямоване насичення змісту навчальних матеріалів, що використовуються у процесі навчання іноземної мови в 10–11 класах, відповідно до профілізації старшої школи;

- елективні курси в рамках навчального предмета, що розширюють інформаційне поле школярів у співвіднесенні з комунікативною компетентністю, а також створюють базу для орієнтації учнів у світі сучасних професій, пов'язаних із володінням іноземною мовою;

- елективні курси на міжпредметному рівні, що мають на меті познайомити учнів із поняттями «мова» і «мовлення», а також зорієнтувати їх у світі сучасних професій, пов'язаних із знаннями іноземних мов.

Профільне навчання має забезпечити умови для адекватного вибору школярами напряму подальшої освіти і своєї професійної діяльності в цілому. Профільне навчання іноземної мови розглядається як орієнтація саме на філологічний профіль, проте з можливими його модифікаціями.

Об'єкт дослідження: процес навчання іноземної мови учнів 10–11 класів старшої школи.

Предмет дослідження: зміст елективного курсу із французької мови «Моя Франція» та педагогічна технологія оволодіння ним учнями старшої школи.

Мета дослідження: теоретично визначити, науково обґрунтувати й експериментально перевірити цілі та зміст елективного курсу «Моя Франція» для профільної підготовки учнів старшої школи до професійної діяльності, пов'язаної з французькою мовою.

Завдання дослідження:

- проаналізувати стан розроблення проблеми у вітчизняній та зарубіжній психолого-педагогічній і методичній літературі;
- підготувати програму і план-проспект дослідження;

- розробити науково-теоретичні підходи до побудови елективних курсів з іноземних мов (французька мова) для профільної школи;
- ознайомитися з інформаційним полем сучасного французького суспільств, зокрема із сферою найважливіших питань і проблем культурного, соціального та економічного життя громадян Франції;
- розробити матеріали для проведення моніторингу інтересів і потреб старшокласників;
- підготувати матеріали до навчальної програми елективних курсів з іноземних мов (французька мова);
- розробити матеріали до концепції посібників елективних курсів (французька мова);
- здійснити добір і методичну організацію навчальних матеріалів для елективного курсу «Моя Франція»;
- визначити й охарактеризувати педагогічну технологію оволодіння учнями старшої школи змістом елективного курсу «Моя Франція»;
- підготувати рукопис навчального посібника елективного курсу «Моя Франція» та експериментально перевірити ефективність його змісту.

Для реалізації поставлених завдань передбачається використання таких **методів дослідження**: *теоретичні* (аналіз наукової психологічної, педагогічної, лінгвістичної та методичної наук, навчальних програм, підручників, навчально-методичних посібників; вивчення й узагальнення досвіду викладання іноземної мови в загальноосвітніх навчальних закладах); *емпіричні* (бесіди, анкетування, моделювання, діагностування); *експериментальні* (апробація теоретичних положень, викладених в окремих розділах посібника).

Наукова новизна одержаних результатів полягає: 1) у визначенні та науковому обґрунтуванні цілей профільної підготовки учнів старшої школи з іноземних мов відповідно до змісту елективних курсів, що ґрунтуються на положеннях компетентнісного, комунікативно-діяльнісного, особистісно орієнтованого та культурологічного підходів, і передбачають формування в

них комунікативної компетентності та враховують їхню особистісну орієнтованість на перспективи майбутньої професійної діяльності; 2) у визначенні педагогічної технології оволодіння змістом елективного курсу «Моя Франція» (“*Ma France*”) відповідно до індивідуальних особливостей, інтересів, здібностей, нахилів і мотивів старшокласників для формування в них чіткої орієнтації на певний вид майбутньої професійної діяльності, пов’язаної з іноземною мовою.

Теоретичне значення дослідження вбачається: 1) у визначенні принципів добору та методичної організації навчального матеріалу для змісту елективного курсу з англійської мови «Моя Франція»; 2) у характеристиці педагогічної технології оволодіння змістом елективних курсів.

Практичне значення роботи отриманих результатів вбачається у впровадженні посібника «Моя Франція» у навчально-виховний процес профільної школи ЗНЗ України. Отримані результати дослідження можуть бути використані в інститутах післядипломної педагогічної освіти, у гуманітарних (лінгвістичних) вищих навчальних закладах під час підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Вони також стануть у нагоді авторам навчальної літератури з іноземних мов для різних типів ЗНЗ, аспірантам і докторантам, які працюють над дослідженням різних аспектів навчання іноземних мов учнів старших класів.

Апробація і впровадження результатів дослідження здійснювалася шляхом обговорення їх на засіданнях відділу, на наукових конференціях, курсах і семінарах для вчителів; висвітлення у фахових журналах і наукових збірниках. Окремі елементи розділів елективного курсу апробовано в експериментальних навчальних закладах відділу.

Експериментальну базу дослідження становили експериментальні навчальні заклади відділу: НВК «Нововолинська спеціалізована школа I–III ступенів № 1 колегіум» Волинської обл.; Іванківський районний ліцей Київської обл.; Перша міська гімназія м. Черкаси (Асоційована школа

ЮНЕСКО); Житомирська міська гуманітарна гімназія № 23 імені М.Й. Очерета.

Дослідження проводилось у три етапи: *аналітико-констатувальний, теоретико-моделювальний, експериментально-узагальнювальний*.

На 1-му етапі (2014 р.) було вивчено й проаналізовано наукову літературу з окреслених проблем, визначено базові поняття і теоретичні положення, підготовлено програму та план-проспект дослідження.

На 2-му етапі (2015 р.) здійснено добір навчальних матеріалів до посібника елективного курсу «Моя Франція» та їх методичну організацію у змісті названого посібника; оприлюднено в науковій пресі проміжні результати дослідження.

На 3-му етапі (2016 р.) апробовано окремі тематичні модулі посібника, підготовлено рукопис навчального посібника елективного курсу «Моя Франція».

Результат дослідження: рукопис навчального посібника елективного курсу «Моя Франція» для учнів 10–11 класів профільної школи (6,0 д.а.); навчальна програма елективних курсів і концепція навчальних посібників елективних курсів з іноземних мов (у співавторстві); 9 статей (у т.ч. 5 одноосібно) і 2 тез.

ПУБЛІКАЦІЇ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

СПИСОК ОСНОВНИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Наукова продукція

Концепція навчальних посібників елективних курсів з іноземних мов для 10–11 класів профільної школи / В. Г. Редько, Т. К. Полонська, Н. П. Басай [та ін.] ; за наук. ред. В. Г. Редька. – К. : Пед. думка, 2015. – 38 с.

Навчальна продукція

1. **Навчальна програма** елективних курсів з іноземних мов для старшої школи загальноосвітніх навчальних закладів / В. Г. Редько, Т. К. Полонська, Н. П. Басай [та ін.] ; за наук. ред. В. Г. Редька. – К. : Пед. думка, 2015. – 41 с.

2. **Світ без кордонів** : експерим. матеріали / Т. К. Полонська, О. С. Пасічник, І. В. Алексеєнко, Н. П. Басай, В. Г. Редько, О. В. Басай, Є. В. Долинський. – К. : Пед. думка, 2016. – 52 с.

Статті

1. **Алексеєнко І. В.** Реалізація краєзнавчого компоненту змісту навчання іноземної мови у старшій школі (на матеріалі елективного курсу з англійської мови) / І. В. Алексеєнко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. – 2014. – Вип. 32. – С. 109–112.

2. **Алексеєнко І. В.** Моделювання уроку елективного курсу з англійської мови «Завітайте до України» для учнів старшої школи / І. В. Алексеєнко // Наук. вісник УжНУ. – Серія : Педагогіка. Соціальна робота – Вип. 36. – 2015. – С. 11–14.

3. **Алексєєнко І. В.** Компетентнісно-діяльнісний підхід до побудови комплексів вправ і завдань у змісті посібника елективного курсу «Завітайте до України» / І. В. Алексєєнко // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол.; голов. ред. – О. М. Топузов]. – К. : Пед. думка, 2016. – Вип. 16. – С. 6–16.

4. **Басай Н. П.** Особливості конструювання змісту навчального посібника елективного курсу «Німецькомовні країни» для учнів 10–11-х класів профільної школи / Н. П. Басай // Наук. вісник УжНУ. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. – 2014. – Вип. 32. – С. 104–108.

5. **Басай Н. П.** Навчальний посібник елективного курсу «Німецькомовні країни» як засіб профільного навчання іноземної мови учнів старшої школи / Н. П. Басай // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол.; голов. ред. – О. М. Топузов]. – К. : Пед. думка, 2015. – Вип. 15. – Ч. 1. – С. 27–34.

6. **Басай Н. П.** Концепція навчального посібника елективного курсу «Німецькомовні країни» для учнів старшої школи / Н. П. Басай // Наук. вісник УжНУ. – Серія : Педагогіка. Соціальна робота. – Вип. 36. – 2015. – С. 11–14.

7. **Басай Н. П.** Елективний курс «Німецькомовні країни» як засіб профільного навчання іноземної мови учнів старшої школи / Н. П. Басай // Актуальні проблеми наукового й освітнього простору в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів : зб. матеріалів міжн. наук.-практ. конф. – Т. 2. – м. Мукачево : Карпатська вежа, 2015. – С. 236–239.

8. **Басай Н. П.** Навчальний посібник елективного курсу «Німецькомовні країни» як засіб організації самостійної роботи старшокласників / Н. П. Басай // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол.; голов. ред. – О.М. Топузов]. – К. : Пед. думка, 2016. – Вип. 16. – С. 26–38.

9. **Басай Н. П.** Концептуальні засади конструювання змісту навчального посібника елективного курсу «Німецькомовні країни» для старшої школи / Н. П. Басай // Пед. вісник. – 2016. – Вип. 4. – С. 12–13.

10. **Басай Н. П.** Реалізація культурологічного підходу через діалог культур у змісті навчального посібника елективного курсу «Німецькомовні країни» / Н. П. Басай // Наук. вісник УжНУ. – Серія : Педагогіка. Соціальна робота. – Вип. 37. – 2016. – С. 21–26.

11. **Басай О. В.** Лінгводидактичні підходи до побудови змісту навчального посібника «Країнознавство: Іспанія і Латинська Америка» для учнів старшої школи / О. В. Басай // Пед. вісник. – 2016. – Вип. 4. – С. 14–15.

12. **Долинський Є. В.** Можливості використання освітніх Інтернет-ресурсів для побудови змісту елективних курсів з іноземної мови / Є. В. Долинський, А. І. Петраш // Зб. наук. праць Хмельницького ін-ту соц. технологій Ун-ту «Україна». – Хмельницький : ХІСТ, 2014. – № 3 (9). – С. 27–31.

13. **Долинський Є. В.** Елективні курси з іноземних мов у профільній школі: технологія визначення тематики / Є. В. Долинський, М. Г. Палагнюк, І. М. Палагнюк // Зб. наук. праць Нац. академії Держав. прикордон. служби України. Серія : Педагогічні та психологічні науки ; гол. ред. В. В. Райко. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2014. – № 4. – С. 28–34.

14. **Долинський Є. В.** Створення елективних курсів з іноземної мови у профільній школі / Є. В. Долинський // Педагогические основы становления субъектности в образовательном пространстве: проблема, поиск, решение : сб. науч. трудов. – Биробиджан (Россия), 2014. – С. 243–250 (рос. мовою).

15. **Долинський Є. В.** Методика формування іншомовної лексичної компетентності за допомогою посібника елективного курсу «Моя Франція» / Є. В. Долинський // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол. ; голов. ред. – О. М. Топузов]. – К. : Пед. думка, 2015. – Вип. 15. – Ч. 1. – С. 179–186.

16. **Долинський Є. В.** Методичні засади укладання навчального посібника елективних курсів з іноземної мови «Моя Франція» / Є. В. Долинський // Молодь і ринок : наук.-пед. журнал. – Дрогобич, 2015. – № 2 (121) – С. 126–131.

17. **Долинський Є. В.** Конструювання системи вправ для формування мовленнєвих навичок посібника елективного курсу «Моя Франція» / Є. В. Долинський // Наук. вісник Чернівецького ун-ту. Серія : Педагогіка та психологія : зб. наук. праць / ред. І.С. Руснак (голова) та ін. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2015. – Вип. 734. – С. 28–34.

18. **Долинський Є. В.** Інформаційно-комунікаційні технології в організації самостійної роботи на уроках іноземної мови / Є. В. Долинський // Освітологічний дискурс. – 2015. – № 2. – С. 101–108. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/osdys_2015_2_12.pdf

19. **Концептуальні засади** побудови навчальної програми елективних курсів з іноземних мов для старшої школи / В. Г. Редько, Т. К. Полонська, Н. П. Басай [та ін.] // Іноземні мови в школах України. – 2015. – № 3. – С. 2–8.

20. **Пасічник О. С.** Забезпечення профорієнтаційного компонента в змісті навчання іноземних мов у старшій профільній школі / О. С. Пасічник // Наук. записки Вінницького держ. пед. ун-ту імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. праць ; редкол. : В.І. Шахов (голова) [та ін.]. – Вип. 41. – Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2014. – С. 83–88.

21. **Пасічник О. С.** Дидактичні та методичні підходи до конструювання змісту елективних курсів з іноземної мови для старшої профільної школи як засобу забезпечення варіативного компонента іншомовної освіти / О. С. Пасічник // ПостМетодика. – 2014. – № 6. – С. 21–25.

22. **Пасічник О. С.** Концептуальні засади конструювання змісту елективного курсу «Англійська мова для ділового спілкування» для старшої школи / О. С. Пасічник // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць /

[ред. кол. ; голов. ред. – О. М. Топузов]. – К. : Пед. думка, 2015. – Вип. 15. – Ч. 2. – С. 129–140.

23. **Пасічник О. С.** Добір та організація текстового матеріалу в змісті елективного курсу «Англійська мова для ділового спілкування» / О. С. Пасічник // Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. праць Кам'янець-Подільського нац. ун-ту імені Івана Огієнка; Інституту педагогіки НАПН України. – 2015. – № 19 (2-2015). – С. 172–177.

24. **Пасічник О. С.** Реалізація прикладної спрямованості навчання іноземної мови у старшій школі засобами елективного курсу «Англійська мова для ділового спілкування» / О. С. Пасічник // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол.; голов. ред. – О. М. Топузов]. – К. : Пед. думка, 2016. – Вип. 17. – С. 345–357.

25. **Пасічник О. С.** Конструювання образу сім'ї у змісті підручників з іноземних мов / О. С. Пасічник // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол.; голов. ред. – О. М. Топузов]. – К. : Пед. думка, 2016. – Вип. 16. – С. 290–304.

26. **Пасічник О. С.** Раціоналізація змісту чинної навчальної програми з англійської мови для основної школи: мовний аспект / О. С. Пасічник // Пед. вісник. – 2016. – Вип. 4. – С. 43–44.

27. **Полонська Т. К.** Елективні курси як невід'ємний компонент іншомовної освіти в середній і вищій школі / Т. К. Полонська // Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору : гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди. – Вип. 31. – Том VII (49). – К. : Гнозис, 2014. – С. 111–119.

28. **Полонська Т. К.** Конструювання змісту іншомовного елективного курсу та його реалізація в навчальному посібнику для учнів профільної школи / Т. К. Полонська // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол.; голов. ред. – О. М. Топузов]. – К. : Пед. думка, 2014. – Вип. 14. – С. 554–563.

29. **Полонська Т. К.** Реалізація компетентнісного підходу в навчанні іноземних мов учнів профільної школи / Т. К. Полонська // Педагогіка і психологія. – 2014. – № 3. – С. 76–80.

30. **Полонська Т. К.** Технологія конструювання змісту елективних курсів з іноземних мов для учнів профільної школи / Т. К. Полонська // Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. праць Кам'янець-Подільського нац. ун-ту імені Івана Огієнка; Інституту педагогіки НАПН України. – 2015. – № 18 (1-2015). – С. 184–190.

31. **Полонська Т. К.** Особливості добору навчального матеріалу до змісту посібників елективних курсів з іноземних мов для учнів старшої школи / Т. К. Полонська // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол. ; голов. ред. – О. М. Топузов]. – К. : Пед. думка, 2015. – Вип. 15. – Ч. 2. – С. 170–178.

32. **Полонська Т.К.** Концептуальні засади створення навчального посібника елективного курсу «Культура і мистецтво Великої Британії» для учнів профільної школи / Т.К. Полонська // Педагогічна освіта : Теорія і практика : зб. наук. праць / Кам'янець-Подільський нац. ун-т імені Івана Огієнка ; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. В.М. Лабунець]. – Вип. 20 (1–2016). – Ч. 2. – Кам'янець-Подільський, 2016. – С. 393–398.

33. **Полонська Т. К.** Технологія визначення тематики навчального посібника елективного курсу «Культура і мистецтво Великої Британії» для учнів профільної школи / Т. К. Полонська // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол.; голов. ред. – О. М. Топузов]. – К. : Пед. думка, 2016. – Вип. 16. – С. 349–360.

34. **Полонська Т. К.** Інтерактивні методи навчання іноземної мови як засіб оволодіння змістом елективного курсу старшокласниками / Т. К. Полонська // Укр. пед. журнал. – 2016. – № 2. – С. 75–81 (англ. мовою).

35. **Полонська Т. К.** Автентичний текст як основний структурний компонент навчальних посібників елективних курсів з іноземних мов для учнів профільної школи (на прикладі навчального посібника “Culture and Art

of Great Britain”) / Т. К. Полонська // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол.; голов. ред. – О. М. Топузов]. – К. : Пед. думка, 2016. – Вип. 17. – С. 349–360.

36. **Полонська Т. К.** Навчально-методичне забезпечення елективних курсів у системі профільного навчання іноземних мов / Т. К. Полонська // Пед. вісник. – 2016. – Вип. 4. – С. 47–49.

37. **Профільне навчання** іноземної мови у старшій школі – нагальна соціальна потреба : концепція навчальних посібників елективних курсів з іноземних мов для учнів 10 – 11 класів профільної школи / В. Г. Редько, Т. К. Полонська, Н. П. Басай [та ін.] // Рідна школа. – 2015. – № 5–6. – С. 32–36.

38. **Редько В. Г.** Дидактичні та методологічні підходи до конструювання змісту навчання іноземних мов у сучасних ЗНЗ на компетентнісних засадах: теорія і практика / В. Г. Редько // Іноземні мови в школах України. – 2014. – № 4 (68). – С. 17–23.

39. **Редько В. Г.** Дидактичні та методологічні підходи до побудови змісту уроків-параграфів шкільних підручників з іноземних мов: методологія та досвід підручникотворення / В. Г. Редько // Рідна школа. – 2014. – № 8–9. – С. 20–31.

40. **Редько В. Г.** Зміст підручника з іноземної мови як засіб діагностики розвитку іншомовної особистості школяра / В. Г. Редько // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць [ред. кол.; наук. ред. – О. М. Топузов]. – К. : Пед. думка, 2014. – Вип. 14. – С. 597–610.

41. **Редько В. Г.** Концепція змісту елективних курсів з іноземних мов для учнів старшої школи: лінгводидактичний аспект / В. Г. Редько, О. В. Басай // Наук. вісник УжНУ. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. – 2014. – Вип. 32. – С. 98–103.

42. **Редько В. Г.** Компетентнісно-діяльнісна парадигма навчання іншомовного спілкування – виклики сьогодення / В. Г. Редько // Компетентнісно-діяльнісні технології навчання іноземної та рідної мови у

середній і вищій школі : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. – Чернігів : Чернігівський нац. ун-т. – 2014. – С. 5–11.

43. **Редько В. Г.** Концепція навчання іноземної мови у старшій школі (досвід України) / В. Г. Редько // *Замежняя мова*. – МІНСК : Адукацыя і выхаваніе. – 2014. – №1 (51). – С. 15–19 (рос. мовою).

44. **Редько В. Г.** Дидактичні і методичні підходи до конструювання змісту та організації навчання другої іноземної мови в загальноосвітніх закладах України / В. Г. Редько // *Инновации в общеобразовании* (г. Москва). – 2014. – № 4. – С. 85–95 (рос. мовою).

45. **Редько В. Г.** Мова шкільного підручника з іноземної мови: дидактико-методичний аспект / В. Г. Редько // *Вестник Академии пед. наук Казахстана*. – 2014. – № 2 (58). – С. 16–25 (рос. мовою).

46. **Редько В. Г.** Яка навчальна література з іноземної мови потрібна сучасному учню: результати аналізу змісту підручників для початкової школи / В. Г. Редько // *Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол. ; голов. ред. – О. М. Топузов]*. – К. : Пед. думка, 2015. – Вип. 15. – Ч. 2. – С. 198–208.

47. **Редько В. Г.** Зміст і функції текстів для читання у навчальних посібниках елективних курсів з іноземних мов: лінгвокультурологічний контекст / В. Г. Редько, О. В. Басай // *Наук. вісник УжНУ. – Серія: Педагогіка. Соціальна робота* – Вип. 36. – 2015. – С. 154–159.

48. **Редько В. Г.** Принципи добору навчальних матеріалів до змісту елективних курсів з іноземних мов для учнів старшої школи / В. Г. Редько // *Актуальні проблеми наукового й освітнього простору в умовах поглиблення євро інтеграційних процесів : зб. матеріалів міжн. наук.-практ. конф.* – Т. 1. – м. Мукачево : Карпатська вежа, 2015. – С. 232–235.

49. **Редько В. Г.** Підручник з іноземної мови як засіб оволодіння учнями досвідом самостійної діяльності: результати моніторингу / В. Г. Редько // *Укр. пед. журнал*. – 2015. – № 2. – С. 92–102.

50. **Редько В. Г.** Структурування навчального матеріалу в шкільному підручнику з іноземної мови: форми, способи, результати / В. Г. Редько // Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. праць Кам'янець-Подільського нац. ун-ту імені Івана Огієнка; Інституту педагогіки НАПН України. – 2015. – № 19 (2-2015). – С. 178–185.

51. **Редько В. Г.** Функції навчальних матеріалів у змісті елективних курсів з іноземних мов для учнів старшої школи: компетентнісна парадигма / В. Г. Редько, О. В. Басай // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол. ; голов. ред. – О.М. Топузов]. – К. : Пед. думка, 2016. – Вип. 16. – С. 360–373.

52. **Редько В. Г.** Компетентнісне спрямування змісту елективних курсів з іноземних мов для старшої школи: рефлексивний аналіз рівнів навченості / В. Г. Редько, О. В. Басай // Мова, освіта, культура: античні цінності – сучасне застосування. – Умань : ФПО Жовтий О. О., 2016. – С. 260–265.

53. **Редько В. Г.** Культурологічна стратегія формування «вторинної мовної особистості» учня загальноосвітнього навчального закладу / В. Г. Редько // Пед. вісник. – 2016. – Вип. 4. – С. 67–69.

54. **Редько В. Г.** Проблеми підручникотворення: спроби визначення сутності та шляхи розв'язання / В. Г. Редько // Рідна школа. – 2016. – № 1. – С. 11–13.

ЗМІСТ

	С.
Виконавці роботи	2
Реферат	3
Вступ	4
Основна частина	11
Зміст елективного курсу «Культура і мистецтво Великої Британії» та педагогічна технологія оволодіння ним учнями старшої школи	12
Зміст елективного курсу «Англійська мова для ділового спілкування» та педагогічна технологія оволодіння ним учнями старшої школи	18
Зміст елективного курсу «Завітайте до України» та педагогічна технологія оволодіння ним учнями старшої школи	23
Зміст елективного курсу «Країнознавство: Іспанія і Латинська Америка» та педагогічні технології оволодіння ним учнями старшої школи	28
Зміст елективного курсу «Німецькомовні країни» та педагогічна технологія оволодіння ним учнями старшої школи	34
Зміст елективного курсу «Моя Франція» та педагогічна технологія оволодіння ним учнями старшої школи	42
Публікації за матеріалами дослідження	48